

**NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK 1941**

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS

OCH SKANSENS ÅRSBOK

1941

Redaktion:

ANDREAS LINDBLÖM · GÖSTA BERG · SIGFRID SVENSSON

Omslaget: Kronprinsen och prins Gustaf Adolf på Skansen vid defileringen under "Det frivilliga försvarrets dag" den 15 september 1940. Foto Dagens Nyheter.

Tryckt hos

Tryckeri Aktiebolaget Thule, Stockholm 1941

TAL VID DELSBOGÅRDENS INVIGNING

av Arthur Engberg

Nathan Söderblom yttrade en gång om ärkestiftet: "Mitt stift påminner om Palestinas karta. Längst i söder ha vi Judéen med Jerusalem och templet. Det är Uppland med Uppsala och domkyrkan. Där norr om ha vi Samarien. Det är Gästrikland. Men längst i norr ha vi det leende Galiléen. Det är Hälsingland". Kanske skulle han ha kunnat tillägga: Genesaret det är Dellen.

Det spordes en gång: "Kan något gott komma från Nasaret?" Det gavs till svar: "Kom och se!" Kan något gott komma från Delsbo? Vi ge samma svar: "Kom och se!" Kring namnet brytas meningar och omdömen. För oss som veta vad det innebär, leder det känslor och tankar till vår hembygds hjärta, till en oförliknelig nejd av förtrollning och skönhet, ett folk med karaktär, gästfritt och öppet, hederligt och tillitsfullt. Väl ha kniv och brännvin skrivit ett och annat mörkt blad i dess hävder. Slikt är dock utanverk.

Om honom som bättre än de flesta kände det, om honom som älskade detta folk och därför agade det, om Lars Landgren, prosten som blev biskop i Härnösand, bjässen såväl andligt som lekamt, berättas många märkliga ting. Och dock finns intet mera rörande än anekdoten om Delsbodeputationen, som efter hans död kom till Härnösand för att anhålla, att den hänsovne biskopens stoft måtte få jordas på Delsbo kyrkogård. Motiveringen löd: "Vi dellbor anse, att det för oss vore en trygghet, om Lars Landgren som känner oss finge vara med oss på yttersta dagen och föra vår talan".

En gammal gård är icke endast tomt och hus. Den är en uppsummerad tradition, ett stycke historia. Den är resultat av generationers mödor. Bidrag och insatser ha lämnats från släktled till släktled. Den har arbetats fram och älskats fram. I stort som smått bär den vittnesbörd om det framfarna. Dess skuggor skymta i skrymslen och vrår. Dess skepnader viska i rummen. Seklers smak och tycke röjes i tusen smådrag. Det är som om gömda och anförtrödda hemligheter ville lösgöras ur tystnadens och skumhetens fångsel och tala från väggarna. Här gick släktens drama över scenen. Här hölls fest och gille. Här gjorde döden sin skörd och steg sorgen över tröskeln. Här buros de in som nyfödda och buros ut som gamlingar till sina grifter. Här upplevdes medgång och motgång, god dag och ond dag. Allt sätter spår efter sig. Tidevarv komma, tidevarv försvinna. Men den gamla gården förvaltar deras minnen. De omsväva den och deras röster nå den lyhördes öra. Gården lever. Liksom det kulturlandskap, vari den är infälld, återger den lynnet, läggningen och karaktären hos de släkten, som skapat, format, omformat och förvaltat den. Andens tid sätter sin prägel på det stoff, vari den arbetar. Våra provinsers byggnadsskick har i sin utveckling lytt under samma lagar som språk, sedvänja, klädedräkt och konst. Det har speglat själva själsarten, syftningen och hållningen hos bygdens folk. Och liksom det om människans språk gäller, att det icke blott är en skida för andens svärd utan självt ett stycke ande, så gäller det också om hennes boning, att den icke blott är ett yttre hölje utan även ett stycke själ. Våra socknars dialekter äro våra skaplynnens yttringar. Oss passa de, ty de ha vuxit och mognat fram som uttrycksmedel för vår egenart. Andra skulle de icke passa. Skånskan är den bördiga slättens tolk. Våra hälsingedialekter ha fått sin form och sin klang, sin rytm och melodi under själens växelverkan med en natur, där skaparen förlänat sin väldiga dikt en snabbare och oroligare puls, en mera förbryllande scenväxling. Så har också hela det övriga registret utefter vårt landskaps andliga liv fått sin färghållning från umgänget mellan naturen och människan, från deras hårda och sega inbördesstrid, deras brottning med

varandra. Sådant det i dag ligger inför våra ögon är det ett resultat av många och långa seklers arbete och strävan. Tegar ha brutits och odlats, krafter ha tämjts och ställts i människans tjänst, bebyggelsen har ökat, samfärdseln har fått nya ådror och linjer. Vi skönja vägen från naturlandskap till kulturlandskap. Vår provins är icke blott ett landområde. Den har med sin karakteristiska profil en uppmärksammas plats i den svenska kulturgeografien.

Goethe säger om sig själv, att han från sin fader har sin hållning, sin allvarliga livsföring, och från sin moder sin glättighet och sin lust att fabulera. Vår hembygds folk skulle om sig självt kunna säga något liknande. Dess statur, dess fasta inre resning har bragts till uttryck i den stolta landskapslag, som under namn av Hälsingelagen gällde för hela Norrland. Den inleddes med orden: "Med lag skall man land bygga. För den skull, om icke lag vore i landet, då kunde ingen bo där. Ty liksom det är en god gärning att hjälpa de goda till heder och rätt, så är det ock en god gärning att näpsa illgärningsmän och vrångvisa. Den som agalös lever och lagalös, han hederlös dör". I stenstil anges här våra faders syn på rättssamhället. Här är grunden. Här är "staturen". Här är livsföringens allvar. Den har hållit och håller alltjämt denna mogna visdom. Samhället skall och måste byggas och muras upp som ett lagsamhälle med rättssäker grund för alla och en var. I annat fall anfrättes dess innersta tåga av en moralisk röta. De slakten, som danat denna åskådning och i tidens fullbordan bragt den till uttryck i skriven lag, byggde på erfarenheten. Den hade lärt dem, att godtycke och självsvald icke kunna tyglas, bindas och kuvas, därest icke levnaden sammanhålles av lag och rätt. Skymfen, vanäran, hederlösheten voro det naturliga krönet på ett liv i våld, lagtrots och rättsförakt.

Med detta ordningens faderskap förmälde sig den livsglada och skapande fantasiens gåva. Den var och är det konstnärliga arbetets källsprång. I musik och handaslöjd, i klädedräkt och byggnadsstil sökte den sig gestalt och uttryck. I traditionens ränning slog den in en oavlatligt föryngrad väft. Och gården var

dess värld, gården med dess brokiga mångahanda, dess allsidiga sysselsättning, dess sammanknytning av gammalt och nytt, gående och kommande. Måne vi betänkt, vad gården varit och är i vår allmoges liv? I en tid fylld av rationaliseringens strävanden, präglad av utvecklad penninghushållning och modern teknik, tänka vi med vemod och saknad på ett försvunnet och försvinnande skede, där varuinköpen voro få, men där den egna produktionen i hantverkets alla riktningar var så mycket större och rikare. Med skäl kan spörjas, om bättre och mångsidigare praktiska utbildningsanstalter funnits än dessa gamla solida släktgårdar, där ungdomen lärde sig att bemästra hantverkets olika grenar, där smide, träslöjd, målning, byggnads- och inredningsarbete, vävning och sömnad voro naturliga led i de dagliga göromålen, där linberedningens långa och invecklade procedur genom rivningens, stråkningens, sänkningens, hässjningens, dängningens, skäktingens, klyftningens, häcklingens, spinningens, härvningens, bultningens, slängningens och vävningens stadier gav manfolk som kvinnfolk fullt upp att göra, där vedhuggning och tröskning fyllde vintern, där redskapen tillverkades och lagades, där jord- och skogsbrukets mångahanda uppgifter påpassligt och sakkunnigt handhades och löstes. Där gavs i sanning både tungt dagsverke och utlösning åt själens produktiva och konstnärliga gåvor. Där fanns icke rum för mekaniseringens ensidighet. Där var icke det löpande bandets, det enformiga, evigt upprepade handgreppets system. Det gestaltades. Därför stod kring arbetet på gården en atmosfär av skaparglädje, av liv och förnyelse. Det kunde vara slitsamt och hårt. Det beredde dock den omväxling, som är vilans moder och tråkighetens fiende. I gården bodde minnena från fordom. Årsringarna i traditionens avlagringar kunde liksom skönjas. Styckevis skedde omvandlingen. I såväl löst som fast fogades nytt till. Gården liksom växte under kärleksfulla händer. Däri låg dess organiska väsen. Därav dess atmosfär.

Den som själv vuxit upp i denna miljö, danats och fostrats i dess sällsamma charm, den kan icke glömma sin tacksamhets-skuld.

Glada brudpigor i Delsbogårdens loglucka. Från Staffan Tjernelds friluftsspel "Den röda gården", som uppfördes vid Delsbogårdens invigning. Foto Text & Bilder.

"Jag ville sjunga i bergens ljus
men dröjer i skuggan av hembygdens hus".

Huru kunna glömma långa vinterkvällar vid brasan, surret av kvinnfolkens spinnrockar, knåpet med träslöjden, lugnet, fri- den, trivseln, sången, berättelsen, skrockhistorien, infallet? Det fanns ett rikt hemliv i dessa gårdar. Kanske var det en liten värld. Men huru fångslande och fantasieggande var den ändå icke! Kring dess gestalter, dess människor och djur, dess bestyr och mödor kretsar ens tanke, vart än kosan ställes. Den var ett fäste i både yttre och inre måtto. Den förkroppsligade i sin stor- vulenhet sina upphovsmäns syftning, djärvheten i deras håg,

resningen i deras vilja. I dess hägn fingo de sin fostran, dessa förfäder och fäder, som med sin frusna eld, sin förteguna och sammanbitna kärvhet, sina hårda nävar och sina brinnande hjärtan gjorde vårt landskap till vad det är. Delsbogården är en hyllning åt deras verk, ett ståligt äreminne över dem själva och deras bygd.

Skansens skapare härstammade från vår egen bygd, från min egen socken, från min egen födelseby. Hemma på Hassela gamla kyrkogård, vid ruinerna av det medeltida templet står en bautasten med namnen på hans förfäder. Vi hälsingar ha därför en första inteckning i huvudstadens Akropolis. Artur Hazelii minne kan icke skiljas från Hälsingland. Vi äro förmättna nog att hålla före, att det var ur vår mylla han fått sin forskarhåg, sin kärlek till bygdernas kultur, sin lyhördhet för det förflutnas röster. Delsbogårdens införlivande med Skansens minnesmärken är förvisso en åtgärd helt i hans egen anda. Här har gården mälts in i den rätta syskonkretsen.

Så må den då för nutida och framtida besökare bli ett budskap från vår hembygd, ett monument över våra fäder och deras odling.

I den följande bildserien från Delsbogården äro exteriörfotografierna av Lennart af Petersens och Erik André.

Ovan: Reuterrummet i Västerängsbyggnaden. Till höger: Herrstugorna i Västerängs- och Edsängsbyggnaderna. Foto Lennart af Petersens.

Ovan: Klädstugan i Delsbogården. Foto Hansa. Till höger: Sängstugans bot-
tenvåning och fähuset. Foto Lennart af Petersens.

